

דן סואן : קווים לבעיות של ארצות דרום ודרום-מזרח אסיה

במאמר שכתב בעקבות ביקורו בוועידת באנדונג, ב־1955, תיאר הסופר האמריקאי הכושי המנוח, ריצ'ארד רייט, פגישות עם אינדונזים שונים. אחד מהם, סטודנט הלומד מדעי־המדינה, קונן בפניו בגילוי־לב: „אני נמנה עם האומות המפגרות של העולם, האומות הנחשלות“.

ולא באקראי תכף וסיפר לו אותו סטודנט עצמו, במהלכה של אותה שיחה עצמה, את האפיוודה הבאה, שנודע לה משקל כה רב לגביו:

„התעוררותי הפוליטית“, כך אמר, „באה יום אחד בבית־הספר, כאשר השחרתי את פניה של המלכה וילהלמינה בעפרוני. לא ידעתי מה עשיתי; ישבתי בכיתה, וכאשר ראיתי את פניה על דף ספרי השחמטים שחום כצבע פני. כאשר ראה זאת המורה ההולנדי היפני, אך לא אמר לי מדוע. בעיני רק טבעי היה שמלכתי תהיה בעלת פנים שחומים...“

שתי הציטטות הללו הן סימפטומטיות להלכי־הרוח השוררים כיום בארצות דרום ודרום־מזרח אסיה; וממילא הן מצביעות גם על שתיים מן הקשות שבבעיות הניצבות בפני המדינות הצעירות, בעיות שהן מצדן תולדה של עובדות־יסוד אחדות:

- א. שיחורון המאוחר־ביחס של המדינות, וגילן הצעיר־ביחס.
- ב. ההטרוגניות של מדינות דרום ודרום־מזרח אסיה.
- ג. המכנים המשותפים לארצות אלו.

כל מי שמבקש להבין את הבעיות בהן מתחבטות מדינות דרום ודרום־מזרח אסיה חייב לתת דעתו בראש־ובראשונה לעובדה שכל מדינות האיזור — פרט לתאילנד (סיאם) ונפאל — זכו בעצמאותן תוך פרק־זמן של חמש־עשרה שנים, בין 1946 ל־1960. כך, למשל, קיבלו הפיליפינים את עצמאותם מידי ארה״ב בשנת 1946; הודו ופקיסתן קיבלו את עצמאותן מידי בריטניה ב־1947; בורמה וצ׳יילון — ב־1948, אף הן מידי בריטניה; אינדונזיה — ב־1949, מידי הולנד; לאוס, קמבודיה וויאטנאם (הודו־סין הצרפתית לשעבר) — בתהליך מודרג, ששלביו השתרעו על־פני השנים 1954/55—1949; מאלאיה ב־1957, מידי בריטניה; וסינגפור ב־1960, אף היא מידי בריטניה.

חשובה לא פחות להבנת התקופה הבתר־קולוניאלית בדרום ודרום־מזרח אסיה היא הכרת ההטרוגניות שבמרחב זה. יש להטעים ולחזור ולהטעים עוד מלכתחילה כי לא אסיה כולה ואף לא אותו חלק הידוע כדרום וכדרום־מזרח אסיה אינם מעשה־מיקשה אחד. אין לחפש כאן מונוליתיות, לפי שנוסף להבדלים בתחומי הגזע, הדת,

התרבות, הלשון והתפיסה החברתית במדינות השונות קיימים ביניהן לעתים גם ניגודים שבהשקפת-עולם וגם ניגודי אינטרסים סתם.

כך, למשל, נמנים רוב תושבי דרום-מזרח אסיה מבחינה גזעית עם שתי קבוצות אתניות עיקריות:

א) האינדונזית, שתפוצתה בלאוס, קמבודיה, ויאטנאם, בורמה, תאילנד ומרכזו של הארכיפלגוס המאלאי;

ב) המאלאית, שתפוצתה במאלאיה, באינדונזיה ובפיליפינים. שתי הקבוצות האלו גם יחד מסווגות כמונגולואידים הודו-מאלאיים, הנמנים מצדם על הגזע המונגולור-אידי. לעומת זאת מסווגים כל היסודות הגזעיים המאכלסים את הודו ואת ציילון כהודו-ראווידיים, הנמנים על הגזע הקווקזואידי.

וכך, למשל, מלמד כל סקר קצר כי כבר בדרום-אסיה (לאמור: הודו, פקיסתן, נפאל וציילון) אין לדבר על אחידות דתית אלא על רבגוניות דתית. בציילון מחזיקים רוב התושבים בדת הבודהיזם (האסכולה ההינאית, של „המכשיר הקטן“), בהודו — בהינדואיזם על כל גונוי המרובים, בפקיסתן — באסלאם, ואילו נפאל הקטנה היא מבחינה זו מעט המחזיק את המרובה, שפן קיימות בה זו לצד זו כיתות הינדיות, בודאיות ולאמאיות שונות ומגוונות.

ומה שתופס לגבי דרום-אסיה יפה גם לגבי דרום-מזרח אסיה. בבורמה, בתאילנד ובקמבודיה שולט בכיפה הבודהיזם ההינאית, ואילו בלאוס ניפר מאד משקלן של אמונות השבטים הפרימיטיביים לצד הבודהיזם. במאלאיה דבקה מחצית האוכלוסים באסלאם, בעוד שהמיעוט היהודי הניפר מחזיק בהינדואיזם והמיעוט הסיני הגדול ממנו נאמן למה שנהוג לכנות בלשון מכלילה בשם האוניברסליזם הסיני, ולבודהיזם מן האסכולה המהאית (של „המכשיר הגדול“). בוויאטנאם משמשים בערבוביה האוניברסליזם הסיני והבודהיזם המהאית, בעוד שהעילית החברתית (ובכלל זה משפחתו של נשיא ויאטנאם הדרומית, נגודין-דיאם) נתפסה לקתוליות. ואילו בחלק האזי של דרום-מזרח אסיה שוב נמצאות שתי דתות גדולות שונות — הקתוליות בפיליפינים (95% מפלל התושבים), והאסלאם באינדונזיה.

לעומת זאת בתחום התרבותי הרי על גבי המשקעים המקומיים שבארצות דרום-מזרח אסיה התנהל במרוצת ההיסטוריה מאבק-איתנים בין שתי מעצמות — הודו, השכנה המערבית, וסין, השכנה הצפונית (אגב, מאבק זה בין שתי המעצמות היו לו פנים שונות במהלך ההיסטוריה; הוא לבש צורה ופשט צורה — פעמים נשא אופי תרבותי, פעמים כלכלי-מסחרי ופעמים מדיני). ולא בכדי הודבק לארצות דרום-מזרח אסיה הכינוי הודו-סין: על-שום שבמרחב גיאוגרפי זה התנגשו ביניהן תרבויותיהם של שני ענקים אלה.

אשר להטרונגניות בתחום הלשוני, זו גדולה עד כדי כך שאין טעם לפרטה במסגרת מצומצמת זו. סקירה קצרה של התפוצה הלשונית בהודו — בה מהלכות למעלה מ־170 שפות שונות, 14 שפות עיקריות ולמעלה מ־500 עגות (דיאלקטים) — יש בה כדי ללמד מן הפרט אל הכלל ולהקנות מושג נאמן על מגדלי-בבל של

הלשונות בדרום ובדרום-מזרח אסיה. כך, למשל, מתחלקות לשונותיה של הודו לארבע משפחות עיקריות: א) הלשונות ההודו-איראניות, ב) הלשונות הדראווידיות, ג) הלשונות האוסטרו-אסיאתיות או הקולאריות (ידועות גם בשם מונדה), ד) הלשונות הטיבטו-בורמיות. ועליהן נוספות לשונות אחרות, שתפוצתן מצומצמת יותר. בולט מאד גם ההבדל המהותי בין המבנה החברתי ההודי, הבנוי על שיטת ארבע הקאסטות הקלאסיות — הבראהמניות (כוהנים), הקשאטריות (לוחמים), הוויישיות (סוחרים) והשודרות (פועלים) — לבין המבנה החברתי של רוב ארצות דרום-מזרח אסיה מצד אחד וויאטנאם — שבה קנו להן אחיזה תורת קונפוציוס והדירוג החברתי הנובע מחמשת יחסי-היסוד שלה, הווי-לון (Wu-Lun) — מצד שני. הוא הדין בהבדלים האידיאולוגיים, שמקורם בקיטוב שחל בין שני הגושים, המערב מצד אחד, המזרח מצד שני. כך, למשל, הביא קיטוב זה לחלוקתה של ויאטנאם בקורהרוחב ה-17 לשתי מדינות בעקבות מלחמה עקובה-מדם; שתי מדינות שהניגודים האידיאולוגיים שביניהן הצמיחו תהום עמוקה ביותר. וכך הביא קיטוב זה גם לכך שתאילנד, הפיליפינים, מאלאיה, ויאטנאם הדרומית ופקיסתן יימנו עם המחנה המערבי. בעוד ויאטנאם הצפונית מסתפחת לגוש המזרחי, ואילו הודו, ציילון, בורמה, נפאל, קמבודיה ואינדונזיה מצטרפות לגוש הנייטראליסטי, הנודע מאז ועידת-בלגראד כ„גוש המדינות בלתי-המזדהות“. ואילו לאוס, זו הריהי בחינת מיקרוקוסמוס של ההתרוצצות הבינגושית הגדולה, כששלושת הנסיכים המתנצחים על השלטון מיצגים כל אחד גוש אחר: הנסיך סופהאנווונג, מנהיג ה„פאסט-לאו“, את הגוש המזרחי; הנסיך בון אום, מנהיג כוחות הימין, את המערב; ואילו הנסיך סוואנה פומה — את „בלתי-המזדהים“.

ולבסוף, לא ייתכן להתחקות אחר חבלי-הלידה של מדינות ומשטרים באיזור בלי לעמוד על שלושה גורמים, שהם בחינת מכנה משותף לכולן. א. גורם חיובי — תקופת השיעבוד לארצות קולוניאליות, שעברה על כל ארצות האיזור פרט לתאילנד ולנפאל. ב. גורם שלילי — „צבעוניותם“ של עמי דרום ודרום-מזרח אסיה; „צבעוניות“ המעמידתם — על-אף ההטרונגניות הגזעית, המטביעה על גורם זה חותם שלילי — כמחנה אחד מול העולם המערבי הלבן, האירופי-האמריקאי; דבר זה מצא לו ביטוי בנאום-הפתיחה של ד"ר אחמד סוקארנו, נשיא אינדונזיה, בוועידת באנדונג: „זוהי הוועידה הבינלאומית הראשונה של אנשים צבעוניים בתולדות המין האנושי“.

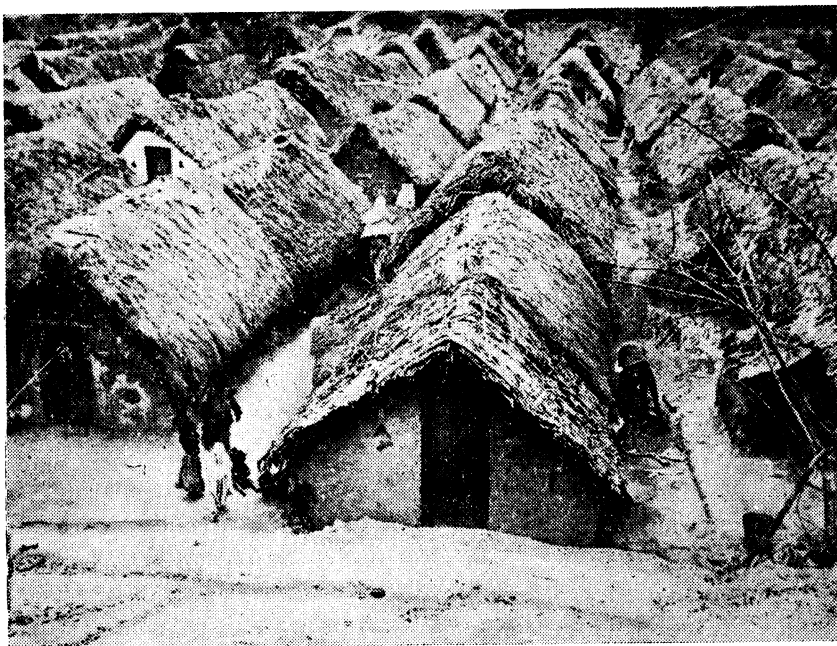
ג. גורם שלילי נוסף — המורשה הדתית של רוב עמי דרום ודרום-מזרח אסיה (למעשה של כולם, שכן האסלאם השולט בחלק מן הארצות הוא רובר צר ביותר, על-פני השטח), אשר חרף רבגוניותה שוב היא מעמידה את העמים האלה כמחנה אחד מול המערב. שכן בין דתות האיזור לדתות המערב רובצת תהום רבה, לה נתן הגל ביטוי בחלוקה הטיפולוגית שלו, שהגדירה את

הדתות הרווחות בדרום ובדרום-מזרח אסיה כדתות־טבע (האוניברסיזם הסיני — דת המידה והמשקל; הבראהמניזם — דת הדמיון; הבודהיזם — דת הנסיגה אל הפנימיות), בעוד הנצרות מוחזקת בעיניו הדת המוחלטת; תהום שמצאה לה ביטיי טיפולוגי אחר אצל פון־הרטמן, שהגדיר את דתות האיזור כעל־נאטורליסטיות (בראהמניזם — אַקוסמיזם; בודיזם — אילוזיוניזם) ואילו את דתות המערב כתאיסטיות.

ההטרונגניות שהטעמונה כאן אכן מצביעה על עובדת־יסוד מסוימת — אין למוד את ארצות דרום ודרום־מזרח אסיה לפי אמת־מידה אחת. עם זאת ניתן לנתח על רקע הגורמים שפירטנו את הבעיות בהן מתחבטות מדינות האיזור מאז קומן. למען הבהירות, מן הדין להבחין כאן בשני מישורים — המישור הפנימי והמישור החיצוני.

במישור הפנימי מטרידות את המדינות בעיות שבתחומי המשטר, הכלכלה, התרבות והחברה.

המישור החיצוני מעמיד אותן בפני דילמה כפולה — מה צביון יהיה ליחסייהן עם המערב, ומה צביון יהיה ליחסייהן בינן לבין עצמן.

טורי בתים של „טמאים“ בבנגאלור, הודו

אשר למשטר, מתברר כי פרט להודו לא ניחנה אפילו אחת ממדינות דרום ודרום-מזרח אסיה ביציבות ראויה לשמה. בפקיסתן נטל לידי הצבא את השלטון עוד באוקטובר 1958, בעקבות משברים ממשלתיים שזיעזעו את המדינה חדשים לבקרים; מלך נפאל פיזר את ממשלתה הדמוקרטית בדצמבר 1960 ונטל לידי סמכויות רודניות; בורמה מנוגעת מאז לידתה במרידות שלא דוכאו כליל עד עצם היום הזה (מאלף ביותר דו"ח-מודיעין שפירסמה ממשלת בורמה ב-1959, לפיו חתרו בה אז ששה כוחות שונים תחת השלטון: 3,600 קארנים, 2,230 קומוניסטים אנשי „הדגל הלבן“, 715 קומוניסטים אנשי „הדגל האדום“, 100 מוג'אהדים מוסלמים, 1,330 אנשי קואמינדאן סיניים ו-30 לאומנים בני מין), אף עברה עליה תקופה של שלטון כת צבאית; בציילון היה רצח ראש-הממשלה, סולומון באנדרנייקה, בספטמבר 1959, גולת-כותרת למתחים הפנימיים; בתאילנד, שנתברכה בהפיכות מרובות נוסח אמריקה הלטינית, שוב נתחוללה הפיכה צבאית באוקטובר 1958; בלאוס נמשכת ההתרוצצות על השלטון עד עצם היום הזה; בקמבודיה הגיעו החתירות תחת המשטר לשיאן הדראמתי באוגוסט 1959, כאשר נעשה נסיון להתנקש בחיי המלך והמלכה; בוויאטנאם הדרומית חרגה בימים האחרונים המערכה הקומוניסטית נגד השלטון ממסגרת לוחמת-גרילה והפכה מלחמה ממש (וואת ללא כל קשר להפיכה האחרונה, שניסה חלק מן הצבא לחולל בנובמבר 1960); במאלאיה נהרגו לפי דו"ח רשמי בשנים 1960—1948 11,048 איש תוך כדי מאבק עם המחותרת הקומוניסטית; סינגפור משולה גם היום כחבית מלאה אבק-שריפה; דבריימיה של אינדונזיה החדשה רצופים מרידות ואנארכיה; וגם הפיליפינים ידעו מלחמה נגד כוחות-מחותרת ומשברים לא מעטים.

את קולרו של חוסר-היציבות הזה ניתן לתלות בצווארן של עובדות אחדות, שהראשונה בהן היא מהותית ומשותפת לכל הארצות הנזכרות ואילו האחרות נושאות אופי מקומי: זרותה של הדמוקרטיה, אַתגר הקומוניזם, הטרוגניות לאומית ורבוניות לשונית או דתית.

המדינות הצעירות (והדברים יפים גם לגבי תאילנד, שחניכתה וקבלתה למשפחת העמים המודרניים נעשתה בעקבות מהפכת 1932; וגם לגבי נפאל, שהתמערבותה החלה בעקבות היחלצותו של המלך מאפוטרופסות הראָנה, בדצמבר 1950) העתיקו את מוסדותיהן וצורת שלטונן ממדינות המערב בלי להבדיל בין עיקר לטפל, בין מהותי למקרי, בין קליפה לתוכן. הדמוקרטיה לא היתה בארצות אלו אלא בחזקת אידיאולוגיה שאולה בלבד.

אמנם יסודות המשטרים המדיניים המסורתיים של המדינות האסיאתיות האלו נתערערו בגלל חדירתם של רעיונות מערביים, אמנם המסגרות המדיניות המגובות שות, שנוצרו בעקבות הכיבוש הקולוניאלי, חתרו תחת המשטרים הישנים. אמנם גם במקומות שבהם נמנע השלטון הקולוניאלי מפגיעה ישירה במשטר הקיים פותחו צורות שונות של שלטון עקיף, אשר הולידו מנגנונים פוליטיים ואדמיניסטרטיביים חדשים. הצרה היא שהמסורת שרווחה בארצות אלו לפני כיבושן בידי מעצמות

המערב היתה בכל מקום מלוכנית-אוטוקראטית (אולי פרט לפיליפינים, בהם לא נתפתח מעולם שלטון מלוכני מקיף וחזק) ולא דמוקרטית. מסורת זו חתרה בהכרח תחת אשיות הדמוקרטיה, שעדיין לא הספיקה להיעשות חלק אורגני מדפוסי השלטון באיזור.

אשר למאבק שהתנהל, ועודו מתנהל, בארצות אחדות בדרום-מזרח אסיה, בין כוחות הממשלה לכוחות קומוניסטיים (מאבק מזוין שכוה התנהל בפיליפינים נגד ההוקס, "צבא השיחרור העממי", ובמאלאיה, ועודנו מתנהל בוויאטנאם הדרומית כנגד הוויאטקונג, בלאוס כנגד ה"פאטט-לאו", ובבורמה), ברור כי יש לראותו כהשלכה של ההטרונגניות השוררת באיזור בתחום האידיאולוגיה. מיחסים אותו לגורמים שונים, כגון חולשתה האורגאנית של החברה המקומית, לבטי האינטלקטואלים והזיקה הפנימית שבין אופי השלטון הקומוניסטי לזה שבו הורגלו עמי האיזור.

מובן שניתן ליחסו גם לשלטון הקולוניאלי. שכן זיקתם של חוגים מסוימים מקרב האינטליגנציה המקומית לקומוניזם נבעה מתוך הרגשת קיפוח חברתי ולאומי שהוליד השלטון הזר. אלא שזיקה זו היתה בעת-ובעונה אחת גם תוצאה מאי-יכלתם של האינטלקטואלים הללו למצוא פתרון להתלבטות שהתלבטו בקשר לתרבות המערב. יש סוציולוגים המנסים להסביר את הנטיה הזו לקומוניזם גם בהערצה הנסותרת שמעריצים האינטלקטואלים האסיאתיים את האספקטים ה"שלי-ליים" של תרבות-המערב, כמו ההתפתחות הטכנית שלה, אפשרויות השלטון החזקות שלה, ועוד. עם זאת, אין ספק שהקומוניזם מספק באסיה את מאווייהם הנפשיים של האינטלקטואלים, הפמהיים לרוחני ולא רק לחמרי. הקומוניזם מקנה לדבקים בו הזדמנות לחיי הקרבה חסרי-פניות. יש בו גם אספקטים מיסטיים ויש לו גם יתרון על-פני הדתות האסיאתיות הגדולות לפי שהוא מטיף להתרכזות אלטרואיסטית בהצלת החברה במקום בהצלת היחיד. גורם זה נודעת לו חשיבות-יתר, משום שמלחמות-השיחרור והמאבקים שקדמו להשגת עצמאותן של ארצות האיזור נטעו בבריות את ההכרה שיש להתאחד ולחתור כקיבוץ לשם השגת מטרה בעולם הזה ולא בעולם הבא.

אפיינית לבעיית סיכוייו של הקומוניזם באיזור התיזה שהוגשה לפני שנים אחדות ב"וועידה האסיאתית לחופש-התרבות" שנתכנסה ברנגון. הנציג ההודי באותה ועידה ניסח את דבריו בזו הלשון:

על רקעה התרבותי של אסיה אין הקומוניזם מעורר רגשי חרדה כבמקומות אחרים; אדרבה, דומה כאילו הוא נושא עמו הבטחות המספקות שנים מצרכיהם היסודיים של האסיאתים — הצורך הכלכלי והצורך הרוחני. הוא מבטיח פיתוח כלכלי מהיר, שיביא עמו גערדון, והוא מטפח את כבודו-העצמי של האסיאתי, בהקנתו לו מעמד של שוויון... בריה"מ מדגימה את התגשמות ההבטחה הראשונה, ואילו סין מחזקת את הבטחון בהבטחה השנייה... אחרי ככלות הכל, הלא יכלה סין למערב בקוריאנה...

לשני המעקשים הללו, המכבידים על משטריהן של ארצות דרום ודרום-מזרח אסיה, מצטרפות התנועות הבדלניות והאנטי-ממשלתיות, שמקורן בהטרונגניות אֶתנית (זוהי, דרך-משל, הטרגדיה הלאומית של בורמה, בה מאיימים על האיחוד הקאָרנים, הָאָראקאנים, המונים והסינים. דבר זה נתן אותותיו גם בתנועות הרגינאליות בהן נוגעה אינדונזיה ב־1958—1956, שנתמכו על-ידי קבוצות אתניות, תרבותיות או לשוניות שונות), לשונית (זוהי אחת הבעיות הקשות המטרידות את הודו, ואפיינית לה עתה שבידת-הרעב הממושכת של טארא סינג, מנהיגים של ששת מיליוני הסיקים, התובע „פונג'אבי סובא” — מדינה אוטונומית לסיקים דוברי הפונג'אבית), או דתית (הקאודאי וההוֹאֶ-האו, שגרמו צרות צרורות לשלטון בוויאטנאם הדרומית עד 1955, והדארא-אל-אסלאם באינדונזיה).

ניתן לסכם ולומר באורח כללי כי כדי להבטיח קיום תקין למשטר הדמוקרטי יש צורך בהומוגניות תרבותית וחברתית; ברמת-חיים נאותה, המולידה מצידה התעניינות בחיים הפוליטיים בקרב האזרחים; ובפיזור הכוח הפוליטי, החברתי והכלכלי בצורה שתמנע ריכוז מונופוליסטי בידי קבוצה אחת. נתוני-יסוד אלה אינם בנמצא ברוב הארצות הצעירות באיזור, ומכאן חוסר היציבות שבמשטרן.

אשר לבעיותיהן הכלכליות של המדינות, אלו מתבטאות בכך שמדינות האיזור מתיסרות בהפרת נחשלותן הכלכלית (דבר המשתקף בציטט שבראש מאמר זה) ובשאיפה להגיע ליכולת אספקה-עצמית מלאה בזמן הקצר ביותר. לבעיות הכלכליות של מדינות צעירות אלו שלש פנים: א) בעיית הקמתו של משק מאוזן, תואם את תנאייהן, על מקום הכלכלה הקולוניאלית, הקשורה באינטרסים של המטרופולין שנהגה בהן לפני; ב) בעיית פיתוחן של תעשיות וניצולם של אוצרות-טבע, כדי להעלות את רמת-חיהם של התושבים (כך, למשל, לא תרמה אפילו תעשייתה הגדולה של הודו אלא 5% בלבד להכנסה הלאומית ב־1951); ג) הבעיה העצומה של שידוד-מערכות גמור בכפר ובחקלאות, על-מנת לעורר את האיכרים ממה שקרוי בפי ק. מ. פֶּאָניקָאָר „תרדמת השיתוק” שלהם. הצורך במהפכה זו מסתבר מתוך סקירת הסטטיסטיקות השונות של האיזור, כך, למשל, עסקו ב־1951 למעלה מ־70% מתושביה של הודו בחקלאות, בעוד שחלקה של החקלאות בתוצר הלאומי לא הגיע אלא ל־46% בערך. בגלל נחשלותה של החקלאות בהודו לא הגיעה האספקה היומית של הקלוריות בשנות 1930—1950 אלא ל־1,800—1,900 לנפש, פחות מן הדרוש מבחינה פיזיולוגית לקיום הבריאות. מכשול גדול, המכביד על פתרון הבעיות הללו, הוא חוסר ההון מצד אחד והמחסור בידע טכני מצד שני.

התחום התרבותי גם הוא פרובלמתי כאן למדי, וזאת משני טעמים עיקריים: משום ששיעבודן על-ידי המעצמות הקולוניאליות נתלווה „תוקפנות רוחנית” מודעת ובלתי-מודעת כאחת, ומשום שבתחום מערכת-החינוך לא שקדו המעצמות הקולורניאליות אלא על מילוי צרכיהן המוגבלים. היתה כאן אופנסיבה רוחנית מודעת מצד הכובשים, שתכליתה היתה להוכיח לעמי האיזור כי בהתנגשות בין התרבות

הקולוניאלית לבין תרבותם המקומית מוכחת עליונותה של התרבות הזרה. אופני סיבה זו הוכתרה דרך-כלל בהצלחה, שנסתייעה לא מעט בגורם בלתי-המודע שפעל באוכלוסייה המקומית. כך, למשל, הצהיר שר-החינוך של יפאן עוד ב-1854, בעקבות כניעתה לאולטימטום האמריקאי, כי חולשתה של ארצו, שפפתה עליה את הכניעה בפני המערב, היא תוצאה ישרה מעדיפותה הצבאית של ארה"ב; עדיפות שהנה ללא ספק אות מובהק ליתרונה של התרבות האמריקאית המערבית על תרבותה של יפאן. התוקפנות הרוחנית, מודעת כבלתי-מודעת, בלטה בראש-ובראשונה בתחום הלשוני. לכלל ביטוי קיצוני בא הדבר, למשל, ביפאן, בה הציע

משפחה אמידה עומדת לשרוף את אמה הזקנה בעיר הקדושה בגארס

הודו: המוות

אותו שר-החינוך הנזכר במלוא הרצינות לדחוק את הלשון היפאנית מפני האנגלית! עובדה היא ששפתן של השכבות המשכילות במדינות הצעירות של דרום ודרום-מזרח אסיה היא שפת השליטים-לשעבר — אנגלית, צרפתית, הולנדית (ובפיליפינים גם ספרדית בחוגי האריסטוקרטיה, זכר לשלטון ספרד שנסתיים בשלהי המאה שעברה).

בעקבות השיחורור החלה במדינות המדוברות חתירה אפיינית להתזרת קניינים שאבדו להן בעקבות התנגשותן וקשריהן עם המערב — לשונן, אמנותן ומסורתן. דבר זה כשלעצמו מעמיד לעתים את הממשלות הצעירות בפני בעיות חמורות, כאשר ההתחדשות הלשונית מגיעה לכלל קיצוניות כמו בהודו, או כאשר ההתחדשות התרבותית מעודדת בדלנות על רקע אֶתני (ר' הדוגמות שהובאו למעלה). מצד שני מנסות המדינות הצעירות להגיע לכלל סינתזה בין תרבותן לתרבות המערב ולהעלות את רמתה התרבותית הממוצעת של האוכלוסייה, הן כדי להבריא את יסודותיו של המשטר הקיים ולהעמידו על בסיס איתן יותר, הן למען הכלכלה והפיתוח, הדורשים כיום מידה של ידע טכני שאין להשיגה בלי רמת חינוך מסוימת. ושוב, על הקפה העצום של בעיה זו ניתן לעמוד מתוך העובדה שרק בשנת 1965 מקווים להכליל בהדו במסגרת החינוך היסודי שלישי מפלל בני 14—6, וכן מתוך העובדה שאחוז הבורים בארץ זו — הגדולה בארצות האיזור — נע בין 70 ל-90.

ולבסוף, א ב ע י ו ת ה ח ב ר ת י ו ת, הנובעות בעיקרן מן השניות שבמבנה החברות המקומיות: החברה המסורתית, המעוגנת בעיקר בפפרים, מצד אחד, והחברה המודרנית (כגון השכבה המצומצמת של שני מיליוני קוראיה העתונים שבאינדונזיה), תוצאת הכיבוש הזר ותהליך העיור, מצד שני. המאבק הפנימי בין שני היסודות הללו מצא את ביטויו בשני אישים מאלה שעמדו בראש המאבק ההודי לעצמאות, המהאטמא גנדי מצד אחד וג'אוואהרלאל נהרו מצד שני, ואילו בנפאל נמצאה לו דוגמה חותכת באיש אחד, המלך טריבוואן, שפרק את עול הרָאָה והניח את היסוד להתמערבותה של הארץ. את המשבר החברתי, שנתחולל בנפאל בעקבות הצעדים ההפגנתיים שנקט המלך, סיכם פרוֹפ. פירר-היימנדרוף בזו הלשון:

וישנו משחק גולף [רמז למלך, הנחשב התגלמותו של האל ההודי וישנו] היה מבחינות רבות מתקבל-על-הדעת עוד פחות מאשר אל השוכן בכלא של זהב; והדור הישן היה אובד-עצות, בעוד שהצעירים הכמהים לחידושים התעודדו, למראה הדוגמה שנתן המלך, לנטוש רבים ממנהגי המסורת ואיסוריה.

עד כאן המישור הפנימי, ואילו במישור החיצוני נחתכת בעיית יחסן של מדינות האיזור למערב. יחס זה מתבטא בחשדנות, או למיצער בהסתייגות ובוזרות, ונובע במישרים מן השיעבוד לארצות-המערב הקולוניאליות בעבר; מן ההבדל שבצבע-העור בין שני הצדדים (מומנט הצבע הוא, כאמור, מן הגורמים החזקים ביותר, הטובעים את יחס הארצות האלו למערב); ומן התהום הפעורה בין שני

הצדדים במורשה הדתית ובהשקפת-העולם. יחס זה מושפע במישרים גם ממסיבות שיחרורן המאוחר של המדינות, שהחל למעשה בעקבות מלחמת-העולם השניה. אפיינית למסיבות אלו היא העובדה שאף כי בחלק נכבד מן המדינות קדם לשיחרור מאבק נמרץ (מפלל זה ניתן, אולי, להוציא את ציילון, לאוס, קמבודיה ומאלאיה, שניהלו מערכה אינטנסיבית פחות), הנה העצמאות לא היתה תוצאת אותו מאבק בלבד. היא הוענקה בשל מכלול שלם של גורמים, בהם הניאורליברליזם והרגשת האשם שפשו במערב בעקבות המלחמה; לחץ כלכלי שהפך לעתים את הארצות המשוועבות לנטל קשה-מנשא; ומאבק המלחמה הקרה, שהחל בעקבות קיטוב הגושים הגלובאלי. הכרתן של מדינות האיזור בעובדה שהן קנו את עצמאותן לא רק בכוח-הן אף היא משפיעה על יחסי הטינה שלהן למערב.

בעיה שניה היא בעיית יחסיהן של מדינות דרום ודרום-מזרח אסיה בינן לבין עצמן. ואף שהיא בבחינת השלכה של אותו מאבק היסטורי, שכבר נרמז עליו, בין סין להודו, הריהי נדחקת לעת-עתה מפני הרצון הכללי ליצור במשותף מושג של „דינאמיות אסיאתית“. סמך לכך ישמש הציטט הבא מתוך דבריו של נהרו בנעילת ועידת באנדונג:

„כפי שידוע לכולנו, אסיה שוב אינה סבילה כיום; היא היתה סבילה דיוהותר בעבר. שוב אין זו אסיה כנועה; היא עמדה בכניעתה זו זמן רב למדי. אסיה של היום היא דינאמית; אסיה שוקקת חיים“...

פתגמים סיאמיים

פיל זכר, נחש קוברת, עבד זקן ואשה אוהבת — אל תתן אמונך בכל אלה.

פרוש מרעייתך לשלושה ימים — ולבה לאחר יותן.

כרה אוזן, תן לב, הקשה וכתוב.

לא שמעת את המעשה כהלכתו — אל תטול אותו אתך מתחת לבית-השחי.

קוץ בקוץ יישלף.

ביקשת להשליך נחש בידך — פקח עין לבל יכרוך זנבו סביב צווארך.

ידעת וסיפרת — שכרך שתי מידות כסף; ידעת ומילאת פיך מים — שכרך

טאמלונג זהב!